

Вень (літературознавство) (кит. 文, wén, початково — татуювання, орнамент, візерунок, знак) — комплексне полісемантичне поняття, що означає писемний знак, писемність, мову, обряд, культуру / культурність, цивілізованість, вихованість, освіту / освіченість, літературу, літературний жанр, вишукану словесність, стиль.

==Історична довідка==

Вень — одна з *універсалій* китайської культури. Охоплює широкий спектр смислів та аспектів, які відображені у *китайській мові*, філософії, літературі мистецтві, освіті та суспільних нормах.

Архаїчна *семантика* вень як природного, небесного, витканого візерунку [див. у ст. *Вень (мовознавство)*] з часом набуває й ширшого сенсу — «полотно тексту», «візерунок слів», тобто вираження думок і емоцій через писемне слово, що стали асоціювати з літературою.

У значенні «література» *ієрогліф* вень почали вживати лише з пізнього періоду доби Хань (1–2 ст.). Спершу це стосувалося канонічних творів конфуціанської класики (див. *Конфуціанство*), текстів філософських шкіл пізнього періоду доби Чжоу (6–3 ст. до н. е.), *історіографії* раннього періоду доби Хань (2 ст. до н. е.), а також *поезії*.

Літературу, сформовану на *канонах*, надалі сприйматимуть як єдине ціле. Деякі *жанри* не зараховували до красного письменства і називали літературою «ділового пензля» (бі). У 4–5 ст. століттях з'явилося протиставлення творів бі (неритмізована ділова проза) та вень (ритмізована проза).

Якщо в давні часи поняття вень містило загальноцивілізаційний аспект і стосувалось усього, що було записано ієрогліфами, то з часом його значення звужувалося. Воно стало позначати витончену словесність, римований текст, а також певні літературні *стилі* та жанри.

В епоху династії Тан (7–9 ст.), вень стали називати «стародавнім стилем» (гувень).

З часом китайська література стала багатошаровою, охопила не тільки *поезію* та *прозу*, але й *історіографію*, *філософію*, *драматургію* та інші жанри. Сформувалася надзвичайно багата система жанрів красного письменства, з

притаманними кожному жанру сукупністю стильових домінант, мовно-літературної специфіки, мовленнєвих штампів, композиційних особливостей тощо.

==Загальна характеристика==

Вень від початків розумівся як текст, що має естетичні якості *краси*, подібно до майстерно оздобленого візерунка. «Словесний візерунок» сприймали як породження та втілення «космічного візерунка», а тому вважали спроможним згармонізувати світ. Мовлені слова, за уявленням давніх китайців, народжені у серці — джерелі світової енергії *ці*. Сама людина — наче посудина, яку наповнює природа, визначає її розміри й переливає міру *таланту* особистості у витончене слово — вень.

Вень, отже, стає ознакою досконалості стилю, маркером витонченості форми та інтелектуальності змісту. Відображає ідеали, пов'язані з *гармонією*, рівномірністю та *балансом* (що є важливими принципами китайської культури та філософії назагал). Поняття вень відносять не так до писемності як такої, а насамперед до витонченого стилю письма, красного письменства. «Оздоблення» сприймали як невід'ємний компонент прекрасного, воно демонструвало вишукану літературність. Ідея високого стилю стала цариною, де створювалися норми літературної мови та літературної техніки.

Важлива *конотація* вень — «навчати і виховувати літературою», тобто виховання людського характеру, належної поведінки та моральне вдосконалення. Література є впорядкованим зразком людського духу, опосередкованого мовою, однією з маніфестацій *дао*.

Вень стосовно літератури означає і майстерне володіння мовою та навички використання різних стилів письма, що веде до народження творів високої якості та глибини змісту. Китайські письменники здебільшого використовують класичну китайську мову (*веньянь*), яка вимагає від митця високого рівня володіння нею та глибокого розуміння культурних контекстів.

===Поезія===

Оскільки віршований текст є найбільш стилістично організованим і зовні упорядкованим видом «словесного візерунка», то поетична творчість неминуче посіла одну з чільних позицій в *ієрархії* вень.

Створення поезії, що сягає давнього *фольклору* (ще задовго до появи ієрогліфів), завжди мало особливе значення для літератури Китаю. У китайських *міфах* панує сюжет про божественне походження пісенно-поетичної творчості. За переказами, її було започатковано легендарними правителями давнини Ді Ку або Ді Цзюнем (ймовірно, тотемний предок іньців, покровитель вченості й каліграфії) та *Хуан-ді* (Жовтий імператор), або за їх наказом.

Китайська поезія, особливо її класична форма, втілює сутність поняття вень через дотримання канонізованих поетичних форм, схем римування і тональних моделей. При цьому в ній виражені щирі емоції та глибокі філософські візії. Твори відомих поетів (напр., Лі Бо, Ду Фу, Ван Вей, Су Ши) є зразком витонченості, образності та символічності мови, вишуканості стилю, передають глибину думок і емоцій, що безпосередньо асоціюються з поняттям вень.

Як і всі мови світу, з плином часу розмовна китайська мова зазнала значних змін, як і вимова більшості ієрогліфів. Але для китайської писемної традиції характерним є те, що зміна вимови не зашкоджує розумінню і сприйняттю стародавніх текстів. Навіть сучасна вимова, внаслідок якої, приміром, часто порушується римування в поезії, не впливає на адекватне розуміння написаного. У цьому також вбачають гарантію довговічності класичного канону.

===Проза===

Попри те, що поезія є найвищим проявом концепту вень в китайській літературі, загальні його принципи простежують і в прозових творах. У прозі вень маркує високий стиль, який відзначає ретельний опис природи, культурних та історичних деталей. Це стосується й багатства *алюзій* класичних прозових творів: літературна інтертекстуальність демонструє одну з головних концепцій вень — опертя на багатовікову традицію.

У китайських класичних романах поняття вень — не лише естетичний бік тексту, але й моральні підтексти та філософська глибина, втілені у символіці та персонажах. Найпоширенішим є образ героя, який поводить відповідно до вень, зберігає гідність та моральність, вірність ідеалам, незважаючи на перешкоди.

У китайській літературі розвинулися різні форми драматургії, зокрема класичні *опери* та театральні п'єси. У драматургії вень традиційно служить інструментом для розкриття моральних норм та філософських рефлексій. Класичні п'єси послуговуються вень для створення яскравих діалогів, непересічних характерів та емоційної напруги.

==Значення==

Китайська література з її багатою символікою, метафоричною мовою та філософським підтекстом відображає сутність вень, є засобом збереження та вираження культури, символом національної *ідентичності*. Традиційні уявлення про вень із плином часу не руйнуються; поняття зберігає всі свої значення, що виникали в кожному попередню епоху (навіть маловживані), та набирає нових відтінків і конотацій.

Китайські класичні тексти продовжують впливати на формування моральності та способу мислення китайського суспільства.

==Література==

#Шекера Я. В. Сутність та витоки художньої образності китайської поезії // Китайська цивілізація: традиції та сучасність. Київ : Вид-во Інституту сходознавства НАН України, 2005. С. 100–105. URL: dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/31240/15-Shekera.pdf

#Шекера Я. В. До питання функціонування метафори у ранньосередньовічній китайській поезії // Китайська цивілізація: традиції та сучасність. Київ : Вид-во Інституту сходознавства НАН України, 2007. С. 154–159.

#Щербаков Я. І. Містичні та монотеїстичні мотиви і відображення найдавнішого світогляду Китаю у давньокитайській «Книзі пісень» // Синопис : текст, контекст, медіа. 2018. № 4. С. 10–22.

#Pohl K.-H. Chinese Literature as Part of World Literature // Tensions in World Literature. Between the Local and the Universal. 2018. P. 265–286 <https://link.springer.com/book/10.1007/978-981-13-0635-8>

#Щербаков Я. І. Життєвий шлях і художні образи Конфуція та його найближчих учнів в «Лунь юй» («Судження та бесіди Конфуція») в контексті дослідження літературної та культурної спадщини Китаю : історико-літературні аспекти // Філологічні студії. 2019. Вип. 13. С. 127–135.

#Key Concepts in Chinese Culture. Beijing : Foreign Language Teaching and Research Press, 2019. 424 с.